

J. A. Mogel, PERU ABARKA. Kuliska sorta, 13-14'gn. zenbakia. Itzaropena Argitaldaria. Zarautz'en, 1956.

Badatorkigu laugarren aldiz, "Itzaropena"-ri eskerrak, Mogel'en "Pero Abarka" jatorra. Betor ondotxo, ezpaitugu bear adina ezagutzen. Negarrez gaude beti euskal-irakurgeta gutxi ditugula-ta, eta ditugun ederrenak ere ezin ditugu, edo eztitugu nai, irakurri.

Apaiz batek egina izan arren, eztarabil "Peru Abarka"-k elizgairik. Bere jatorria J. M. Lojendio'k argitu zigun EGAN-en argitaratua izan den itzaldi eder batean. Eztugu Peru, gezurra badirudi

ere, J. J. Rousseau'gandik oso urruti sortua. Egia ere da, bai, Basagizon Ona kristau mixiolariak aurkitu zutela, Rousseau'k baiño bi mendez leenago, eta Europa'n barrena erakutsi.

Frantzia'ko eliz-gizon erbesteratuen bitartez ez ezik, bazuen Mogel'ek frantses literaturaren berri. Pascal ezagun zuen, maite ere bai, beronen "Gogoetak" itzuli zituenean. Bazekien gaiñera, Peru'k Maisu Juan'i erakutsi zion bezala, erriko eta erbestekoen arteko esanmesan eta juzku okerrak arrokeriaren eta ez-jakiñaren seme direla geienetan.

Mogel'ek etzuen urrutiko Indietara joan bearrik bere Basagizon Ona aurkitzeko. Aldamenean baitzeukan, Bizkai'ko basetxe batean, Peru jatorra, Basarte'ko Unibersitatean ikasia, mendiak azi eta basoak ezia.

Peru'ren izketa-laguna ere etzeukan urruti, urbillago bear bada. Erraz jo zuen begiz, kaletar asko-jakiñen artean, Maisu Juan barberua. Eta biek elkar topatu ezker, berez bezala dator elkarrizketa bizia. Baita gaiñerako lagunak ere: andre-ostalaria eta bere mirabea, orduko baserritarrak, liñu-ezpeatariak, ola-gizonak, baita azkenik —paradisu ederreko suge beltza— iskribau-aguazillak ere. Aspaldi aldendu zen eta ia aazturik daukagun Euskal-erri zaareren oroi-garri berdingabea.

Poliki-poliki asten da Maisu Juan ikusten —orrelako zerbait gertatu bide zitzaien Sokrates'ekin jarduten zutenei— erdi ustela zela zuen jakin-ustea. Poliki-poliki dijoakio Peru erakusten ez euskera bakarrik —euskaltzalea zen Mogel, iñor izan bada, baiña etzuen uste euskera berez ezer denik, zerbaitetarako ezpada—, beste gauza asko baizik euskeraren bitartez: izenak utzi eta barrengo izanari begira dagoen egiazko jakitea, lanbide berezien neke eta izkutuak, Bizkaitar eztiren euskaldunen euskalduntasuna, benetako kristautasuna eta ziñetako giza-legea.

Oso eta bizirik daude Peru eta Maisu Juan eta inguruko guztiak. Ain bizirik ere! Biziak baiño biziago, zenbait sortzaille trebek beren umeei muiñetaratu dioten bizi iraukor orrekin. Eztugu biziagorik euskal-literaturan. Eta orien ezpaiñetarik darion izketaren gatza, Bizkai'ko izkerak berezko duen gatz larri xamar ori da.

Arritzekoena, auxe duzu. Maite dugu Peru, bai, baiña ez barberua baztertzeke adiña. Kaletarra da, gure antzera; gu bezalako euskaldun kaxkarra, gu bezalako sasi-jakintsu erdi-ikasia; gure gisa, itzen burrundari geiago begiratzen diona gauzen muin gordeari baiño. Orrexegatik agian, ao-zabalka gagozkio, ixpillu arrigarriari begira. Iguzkiak badu denentzat argi, onentzat eta gaiztoentzat, eta

Mogel'en irriparre gozoa ere, Cervantes'ena bezala, guziongana edatzen da, Peru jatorragana beste Maisu Juan'engana.

Laugarren argitaraldi onek leenbizikoaren aldean dituen berrikuntzak aipatzera noa. Mogel'ek erderaz ipiñi zion itzaurrearen ordez, Antonio Arrue'ren euskerazko ederra, Mogel'i eta Mogel'en lanei buruzko argitasunez ederki ornitua. "Peru Abarka"-rekin ikusteko gutxi duten eraskiñak falta zaizkio: Fr. Pedro de Urlija eta D. Juan de Zandija elizgizonen arteko jarduna, eta latifñetiko itzulpenak. Iztegia, ordea, emen dugu.

Txukun argitaratu du liburua "Itxaropena"-k, oi duen bezala, eta Paulino Larrañaga'ren edergarriak politak dira eta egoki-egokiak.

L. MITXELENA

